

Küresel Ekonomik Kriz Zamanında Güney-Güney İşbirliği

Michelle Morais de Sá e Silva, Teachers College, Columbia Üniversitesi

Güney-Güney işbirliği için, şu andaki küresel ekonomik gerileme bir endişe dönemi. Güney-Güney işbirliği Bağlantısızlar Hareketi ile doğmuştu. Durgun bir dönem geçirdi; ancak 1990'larda ve 2000'lerin başında yeniden ortaya çıktı. Brezilya, Hindistan, Meksika ve Güney Afrika gibi bir avuç orta gelirli ülkenin küresel birer oyuncu olarak konumlarını iyileştirmeleriyle ivme kazandı. Söz konusu ülkeler nispeten başarılı sosyal programlar geliştirdiler ve kalkınmakta olan diğer ülkelerle paylaşmak istediler. Geleneksel Kuzey-Güney işbirliğinin sınırlı bir etkinliğe sahip olduğunun ortaya çıkmasıyla birlikte Güney-Güney işbirliği daha da canlandı.

Güney'deki ülkeler, Kuzey'deki finansal ve ekonomik krizlerin domino etkisiyle karşı karşıya gelmeye başladıkça haklı olarak şu soru sorulabilir: Güney-Güney işbirliğine ne olacak? Geri plana atılıp, sonraya mı ertelenecek? Daha mı güçlenecek? Bu yazı, bazı senaryoları tartışmakta ve Güney-Güney öğrenmesinin gerçek ilkesinin muhtemelen ayakta kalacağını öne sürmektedir.

Olası senaryolardan bir tanesi kıyamettir. Kalkınmış ülkelerin, ekonomiler küçüldükçe ve maliyetlerde kesintiye gidilmek zorunda kaldıkça resmi kalkınma yardımlarını (RKY) azaltmaları oldukça olasıdır. Örneğin Japonya, Finlandiya, İsveç ve Norveç ekonomilerinin 1990'ların başında çalkantıya girmesinin hemen ardından RKY'lerini büyük oranda azaltmışlardır. Norveç RKY'sini %10, İsveç %17 ve Finlandiya %62 oranlarında azaltmıştır (bkz. Roodam, 2008).

Güney-Güney işbirliği RKY'deki düşüşlerden neden etkilensin? İşbirliği sadece Güney ülkeleri arasında değil mi? Teoride evet. Uygulamada ise, Güney-Güney işbirliği projeleri giderek daha fazla nirengi (*triangulation*) projeleri olarak

adlandırılan projelerle finanse edilmektedir. Nirengide, kalkınmış bir ülke iki ya da daha fazla kalkınmakta olan ülke arasındaki işbirliği projelerini destekler. Örneğin Japonya nirengi finansmanında kalkınmış, dünyanın liderliğini yapmıştır. Diğer bir örnek ise Birleşik Krallık'ın Afrika ve Latin Amerika ülkeleri arasındaki sosyal kalkınmaya yönelik bir işbirliği programını desteklemesidir.

RKY'nin farklı sektörler arasındaki paylaşımı da değişebilir. RKY; Kuzey'in tüketimindeki azalmanın ekonomilere verdiği zararın etkisini azaltmaya gidecektir. Sosyal sektörler büyük ihtimalle öncelik listesinin en altında yer alacaktır. Kalkınmış ülkelerin nirengi için ayırdığı kaynaklar da muhtemelen azalacaktır.

Gelecek senaryolarının analizine siyasi değişkenler de girecektir. Güney Ortak Pazarı (Mercosur) gibi bölgesel bütünleşme girişimlerinin yeniden canlanması ve Güney Amerika Ulusları Birliği (Unasur) gibi yenilerinin kurulması daha fazla işbirliğine yönelik taahhütün birer göstergesidir. Buna karşın pek çok Latin Amerika ülkesini yakın gelecekte başkanlık seçimleri beklemektedir. Güney-Güney işbirliğinin kaderi siyasi menfaatlerle mi belirlenecek? Öte yandan örneğin Brezilya'nın şu andaki yönetimi özellikle sosyal koruma, HIV/AIDS ve tarım alanlarında Afrika ve Latin Amerika'ya yönelik Güney-Güney işbirliğini çok genişletmiştir. Diğer siyasi partilerin de Güney-Güney işbirliğini teşvik etmek için mesela uluslararası etkiye sahip olmak ve ülke içinde de politikalarını meşrulaştırmak gibi kendi saikleri olabilir. Dolayısıyla, siyasi yön değişimleri durumunda Güney-Güney işbirliği pekâlâ ayakta kalabilir.

Umutlanmak için başka bir neden daha var. Mesela Şili ve Uruguay, krizden komşuları Brezilya ve Arjantin kadar etkilenmemiş olan ülkelere örnektir. Uluslararası Para Fonu, gerçek

GSYH büyümesine dair verilerine göre 2008'de Arjantin ve Brezilya ekonomileri sırasıyla yüzde 6.5 ve 5.2 oranlarında büyümüştür; ancak bu büyümenin 2009'da yavaşlayarak yüzde 3.6 ve 3.5 düzeyinde olması muhtemeldir. Şili ve Uruguay ise bu yıl ekonomik büyümelerinde yüzde birden fazla bir düşüş yaşamayacaktır. Söz konusu ülkelerin Güney-Güney işbirliğine katılımlarını artırmaları mümkün olabilecektir.

Başka bir olasılık ise, krizden ağır hasan gören ülkelerin bile akranlarıyla paylaşacak bazı yaratıcı çözümleri üretebilmeleridir. Örneğin, hükümete ait son rakamlar, Brezilya'nın sadece Aralık 2008'de 654.000 iş kaybettiğini göstermektedir. Brezilya'da *Bolsa Família* ve ulusal HIV/AIDS inisiyatifi gibi yaratıcı sosyal programlar ülkenin

insan sermayesindeki ve kurumsal kapasitedeki birikimine işaret etmektedir. Şu andaki kriz yeni çözümlere yol açabilir ve bunlar da daha sonra Güney'in diğer ülkeleriyle paylaşılabilir.

Hangi senaryo gerçek olursa olsun sonuç şudur ki kalkınmakta olan ülkeler yardım ve karşılıklı öğrenme için birbirlerine başvurabileceklerini öğrenmişlerdir. Bu mevcut kriz tarafından silinemez; tam tersine, sanayileşmiş ülkeler kendi sorunlarını çözmekle çok meşgul olacaklarından ve kalkınmakta olan ülkeler kendi hallerine bırakılabileceğinden daha da kuvvetlenecektir. Eğer bu doğruysa, Güney-Güney işbirliği kalıcı olacaktır.

Kaynaklar:

IMF (2009). World Economic Outlook (Ekim 2008). IMF Web sitesi, <<http://www.imf.org/external/datamapper/index.php>>.

Roodam, D. (2008). 'History says Financial Crisis Will Suppress Aid'. Centre for Global Development Web sitesi, <http://blogs.cgdev.org/globaldevelopment/2008/10/history_says_financial_crisis.php>.

Çevirmenler:Gülay Bozdağ,ZeynepKökkaya